

Forum of Federations

The Global Network on Federalism and Devolved Governance

ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုလျော့ချခြင်းနှင့်
လျန်ဒါ သာတူညီမျှမှု

Decentralization and Gender Equity

Enid Slack
Zachary Spicer
Makram Montacer

Forum of Federations Myanmar Country Office

ဖက်ဒရယ်နိုင်ငံများဖိုရမ်မြန်မာနိုင်ငံရုံး
Forum of Federations Myanmar Country Office

အမှတ် ၅(က)၊ ၅ လွှာ၊ နဝရတ်ကွန်ဒို၊ စမုံလမ်း၊ ဒဂုံမြို့နယ်၊ ရန်ကုန်မြို့။

ဖုန်း - +၉၅ ၁ ၃၈၇ ၅၅၁

ပုံနှိပ်ခြင်း

တတိယအကြိမ် (ဇွန်လ ၂၀၁၉)

အုပ်စု

၂၀၀၀ အုပ်

ထုတ်ဝေသူ

ဖက်ဒရယ်နိုင်ငံများဖိုရမ် မြန်မာနိုင်ငံရုံး

ပုံနှိပ်သူ

ဦးကျော်သူ၊ သဒ္ဓါမိုးပုံနှိပ်တိုက် (၀၀၀၀၈)

ပုံနှိပ်ထုတ်ဝေမှုတာဝန်ခံ

Golden Art

Printing & Advertising Media Service

မျက်နှာဖုံးဒီဇိုင်း

Mi Khayae Thin

ဘာသာပြန်

ဖြိုးနေခြည်

စာတည်း

သီဟဝင့်အောင်၊ ထက်မင်းလွင်

စီးပွားရေးအကျိုးအလို့ငှာ ရည်ရွယ်သုံးစွဲခြင်း မဟုတ်လျှင် ယခုစာအုပ်တွင် ဖော်ပြထားသည်များကို ဖက်ဒရယ်နိုင်ငံများဖိုရမ်၏ အမည်ကို ဖော်ပြလျက် လွတ်လပ်စွာ ဖော်ပြ၊ ဖြန့်ဝေ၊ ကူးယူနိုင်ပါသည်။

ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုလျှော့ချခြင်းနှင့် လှန်ဒါ သာတူညီမျှမှု
Decentralization and Gender Equity

Enid Slack
Zachary Spicer
Makram Montacer

မာတိကာ

	နိဒါန်း	i
၁။	ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုလျှော့ချခြင်း	၁
၂။	ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုလျှော့ချခြင်း အလားအလာများ	၇
၃။	ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုလျှော့ချခြင်းတွင် အမျိုးသမီးများ၏ အခန်းကဏ္ဍနှင့် သက်ရောက်မှု	၁၀
၄။	နိုင်ငံရေးနယ်ပယ်ရှိ အမျိုးသမီးများ၏ အခက်အခဲများ	၁၇
၅။	နိုင်ငံရေးနယ်ပယ်ရှိ အမျိုးသမီးများ၏ အခက်အခဲများကို ကျော်လွှားခြင်း	၁၉
၆။	နိဂုံးသုံးသပ်ချက်	၂၅

၁။ ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုလျှော့ချခြင်း

ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုလျှော့ချခြင်းဆိုသည်မှာ ဘဏ္ဍာရေး၊ နိုင်ငံရေးအလုပ်တာဝန်များနှင့် စီမံအုပ်ချုပ်မှုဆိုင်ရာ တာဝန်များကို အောက်ခြေအစိုးရအဆင့်များသို့ ခွဲပေးခြင်းဖြစ်သည် (Bird and Vaillancourt 1998; Blochli 2014)။ ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုလျှော့ချခြင်း သဘောတရားကို deconcentration၊ delegation၊ devolution ဟူသော မတူညီသော ချဉ်းကပ်မှုပုံစံသုံးမျိုးဖြင့် ခွဲခြားနိုင်သည် (Bird and Vaillancourt 2006; Escolano et al. 2012)။ deconcentration ကို ဗဟိုအစိုးရအနေဖြင့် ဝန်ဆောင်မှုအချို့အတွက် တာဝန်ဝတ္တရားများကို ဗဟိုအစိုးရ၏ ပြည်နယ် သို့မဟုတ် ဒေသန္တရရုံးများသို့ ခွဲဝေပေးသောအခါ တွေ့ရသည်။ deconcentration တွင် မည်သည့်အခွင့်အာဏာ သို့မဟုတ် လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာကိုမျှ ဒေသန္တရ သို့မဟုတ် ပြည်နယ်ရုံးများသို့ လွှဲပြောင်းပေးခြင်းမရှိပါ။ တပြည်ထောင်နိုင်ငံအများအပြားတွင် ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှု လျှော့ချခြင်းကို deconcentration ပုံစံဖြင့် တွေ့ရသည်။ အဘယ်ကြောင့်ဆိုသော် အမှီအခိုကင်းသော ဒေသန္တရအစိုးရတရပ် မရှိခြင်းနှင့် ဝန်ဆောင်မှုပေးရန်အတွက် ဗဟိုအစိုးရ၏ နယ်ရုံးများကို အသုံးပြုခြင်းတို့ကြောင့် ဖြစ်သည်။ ဖက်ဒရယ်အစိုးရက ဝန်ဆောင်မှုအချို့ကို နိုင်ငံတဝန်းသို့ ပေးအပ်ရာတွင် သေချာမှုရှိစေရန် deconcentration ကို သုံးသော ဖက်ဒရယ်နိုင်ငံများလည်း ရှိသည်။

ပြည်သူ့ရေးရာ ဝန်ဆောင်မှုများကို စီမံခန့်ခွဲရန်နှင့် ဆုံးဖြတ်ချက်ချမှတ်ရန် တာဝန်များမှာ ဗဟိုအစိုးရ၏ ထိန်းချုပ်မှုအောက်တွင် အလုံးစုံ မရှိဘဲ ၎င်းအပေါ် တာဝန်ခံရသော ဒေသန္တရအစိုးရများထံ လွှဲပေးခြင်းသည် delegation ဖြစ်သည် (Litvack, Ahmad and Bird 1998)။ ဤပုံစံတွင် ဒေသန္တရအစိုးရများသည် ဆုံးဖြတ်ချက်ချမှတ်ပိုင်ခွင့် သိသိသာသာထင်ထင်ရှားရှား ရှိသည်။ delegation တွင် ဆရာ-ကိုယ်စားဆောင်ရွက်ရသူဆက်ဆံရေး (the principal-agent relation) ဟူသည့် ဝိသေသရှိသည်။ ဗဟိုအစိုးရသည် ဆရာ (principal) ဖြစ်ပြီး ဒေသန္တရအစိုးရသည် ကိုယ်စားဆောင်ရွက်ရသူ (agent) ဖြစ်သည်။ ဤဆက်ဆံရေးတွင် အဓိကကျသော ကိစ္စမှာ ဗဟိုအစိုးရအလိုအတိုင်း တတ်

နိုင်သမျှဖြစ်အောင် တိုက်တွန်းသည့် မက်လုံးများကို ဒေသန္တရ အစိုးရအနေဖြင့် မည်သို့ သေချာရင်ဆိုင်ရမည်နည်း ဟူသည့် ကိစ္စပင် ဖြစ်သည် (Litvack, Ahmad and Bird 1998)။

devolution တွင် ဗဟိုအစိုးရမှ ဒေသန္တရအစိုးရသို့ ဆုံးဖြတ်ချက်ချမှတ်ခြင်း၊ ငွေရေးကြေးရေးနှင့် စီမံခန့်ခွဲမှုတို့အတွက် လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာလွှဲပေးသည်။ devolutionတွင် ကိုယ်ပိုင်အခွန်ဘဏ္ဍာရှာပြီး ရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှု ဆုံးဖြတ်ချက်များ ပြုလုပ်ရန် လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာရှိသော ရွေးကောက်ခံ ဒေသန္တရအစိုးရများသို့ ဝန်ဆောင်မှုများအတွက် တာဝန်လွှဲခြင်းများ ပါဝင်သည်။ devolution သည် စစ်မှန်သော ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုလျှော့ချခြင်း ဖြစ်သည်။

ဘဏ္ဍာရေးဆိုင်ရာ ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုလျှော့ချခြင်းသည် မည်သည့်အခွန်ကို မည်သူက ကောက်ခံမည်နှင့် မည်သူက အသုံးစရိတ်ကို တာဝန်ယူမည်စသည်တို့နှင့် သက်ဆိုင်သည်။ အသုံးစရိတ်တာဝန်များနှင့် အခွန်ဆိုင်ရာ ဖြေလျှော့ခြင်းကြောင့် ပေါ်ထွက်လာသော ဘဏ္ဍာရေးဆိုင်ရာ မညီမျှမှုများနှင့် စပ်လျဉ်းလာလျှင် မည်သို့ ညှိနှိုင်းဖြေရှင်းရမည်နှင့်လည်း သက်ဆိုင်သည်။ ဤအခြေအနေတွင် အစိုးရအချင်းချင်းကြား ဘဏ္ဍာရေးနှင့် ပတ်သက်၍ အဓိကကျသော မေးခွန်းခြောက်ခုရှိသည် (Bird and Vaillancourt 2006, 2)။

- အသုံးစရိတ်တာဝန် - မည်သူက မည်သည့်တာဝန်ကို ယူသင့်သည်။
- အခွန်ဘဏ္ဍာတာဝန် - မည်သူက မည်သည့်အခွန်ကို စည်းကြပ်သင့်သည်။
- အထက်အောက်ဒေါင်လိုက် မညီမျှမှု - မတူညီသော အစိုးရအရပ်ရပ်ကြားရှိ အခွန်ဘဏ္ဍာနှင့် အသုံးစရိတ်ကြား မညီမျှမှုများကို မည်သို့ဖြေရှင်းမည်နည်း။
- အလျားလိုက်ဘေးတိုက် မညီမျှမှု သို့မဟုတ် မျှတခြင်း - ဘဏ္ဍာရေးဆိုင်ရာ အင်စတီကျူးရှင်းများက မတူညီသော ပြည်နယ်အဆင့်အစိုးရများကြား လိုအပ်မှု၊ မတူညီမှုများနှင့် လုပ်နိုင်စွမ်းတို့ကို ထိန်းညှိရန် မည်မျှအထိ ကြိုးစားအားထုတ်မည်နည်း။

- ဈေးကွက်များကို လက်လှမ်းမီမှု - ပြည်နယ်များက ငွေချေးယူနိုင်ခြင်းများနှင့် ပတ်သက်၍ စည်းမျဉ်းများရှိပါက မည်သို့ရှိသင့်ပါသနည်း။

မေးခွန်းတစ်ခုခုကို စိစစ်ရာတွင် ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုလျော့ချထားသော နိုင်ငံများရှိ မတူညီသော ရေခဲမြေခံများကို ထည့်သွင်းစဉ်းစားရန် လိုသည်။ နိုင်ငံအသီးသီးအလိုက် ချမှတ်သော မူဝါဒများသည် စံစီးပွားရေးပန်းတိုင် ရည်မှန်းချက်များဖြစ်သော စွမ်းဆောင်ရည်၊ သာတူညီမျှမှုနှင့် တည်ငြိမ်မှုတို့သာမက စီးပွားရေးတိုးတက်မှု၊ ဒေသများအကြား ညီမျှမှု၊ နိုင်ငံဂုဏ်သိက္ခာနှင့် နိုင်ငံရေးတည်ငြိမ်မှုတို့လည်း ပါဝင်နိုင်ပေသည် (Bird and Vaillancourt 2006; Escolano et al. 2012)။

စွမ်းဆောင်ရည်ရှိပြီး ထိရောက်မှုရှိသော ပြည်နယ်အစိုးရဖြစ်ရန် အခြေခံလိုအပ်ချက်မှာ “ကိုက်ညီမှုရှိသော အခြေခံသဘောတရား” (Matching Principle) ရှိရန် ဖြစ်သည် (Bird and Vaillancourt 2006)။ ဤအခြေခံသဘောတရားအရ မည်သည့် ပြည်သူ့ရေးရာ ဝန်ဆောင်မှုအတွက်မဆို အကျိုးကျေးဇူးနယ်ပယ် (ဥပမာ-ကျောင်းတက်ရန် သတ်မှတ်ထားသော သက်ဆိုင်ရာနယ်မြေ၊ အများပြည်သူပို့ဆောင်ရေးမှ ဝန်ဆောင်မှုပေးသော နယ်မြေများ) သည် ဘဏ္ဍာရေးနယ်မြေ (လုပ်ခ သို့မဟုတ် အခွန်များကို ဘဏ္ဍာငွေ ဝန်ဆောင်မှုသို့ စည်းကျပ်ထားသော နယ်ပယ်များ)နှင့် ကိုက်ညီရမည် ဖြစ်သည်။ ထို့ပြင် အသုံးစရိတ်တာဝန်များကို အခွန်ဘဏ္ဍာ အရင်းအမြစ်များဖြင့် ယှဉ်ကြည့်ရမည်ဖြစ်ပြီး အခွန်ဘဏ္ဍာ စွမ်းဆောင်ရည်ကို နိုင်ငံရေးတာဝန်ခံမှုရှိခြင်းနှင့် ယှဉ်ကြည့်ရမည် ဖြစ်သည်။ အတိုချုံးဆိုရသော် အခွန်ထမ်းပြည်သူများမှာ အကျိုးကျေးဇူးခံစားရဖို့ လိုအပ်ပြီး၊ ဆုံးဖြတ်ချက်ချသူ နိုင်ငံရေးသမားများက နိုင်ငံရေးအရ အခွန်ထမ်းပြည်သူများကို တာဝန်ခံရမည် ဖြစ်သည် (Bird and Slack 2013)။

နိုင်ငံများသည် ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုလျော့ချခြင်းကို လုပ်ဆောင်ရန် အဘယ်ကြောင့် ရွေးချယ်ကြပါသနည်း။ အခြေခံကျသော အကြောင်းမှာ ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုတွင်

ပြဿနာများရှိသည့်အတွက် ဖြစ်သည်။ ဥပမာ လူဦးရေ အလွန်များသော နိုင်ငံများတွင် ဗဟိုအစိုးရအနေဖြင့် ဒေသန္တရအစိုးရတိုင်းနှင့် ဒေသန္တရအစိုးရ တခုချင်းစီအတွက် ထိရောက်မြန်ဆန်သော ဘဏ္ဍာရေးဆုံးဖြတ်ချက်များ မပြုနိုင်ပါ (Bahl 2008)။ နိုင်ငံအများအပြားတွင် ဒီမိုကရက်တစ်ရေးရာ ဖြစ်စဉ် ပိုမိုဖြစ်ထွန်းလာသောအခါ ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုလျှော့ချရန် လိုအပ်သည်ကို တွေ့ရှိလာကြသည်။ ပြည်နယ်အဆင့်တွင် အသစ်ရွေးကောက်ခံရသော နိုင်ငံရေးသမားများသည် ထပ်တိုးအခွင့်အာဏာများ၊ အခန်းကဏ္ဍနှင့် တာဝန်များအတွက် ရံဖန်ရံခါ တွန်းအားပေးလာနိုင်ပြီး ဗဟိုအစိုးရများသည် ထိုတောင်းဆိုမှုများကို ယေဘုယျအားဖြင့် လိုက်လျောပေးသည် (Blochlinger 2014; Escolano et al. 2012)။ ဤသဘောတရားတွင် ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုလျှော့ချခြင်းကို အမျိုးသားနိုင်ငံတည်ဆောက်မှု (nation building) အဖြစ် သတ်မှတ်နိုင်သည်။ တချို့နိုင်ငံများတွင် ထူးခြားသည့် ပေါင်းစပ်မှုဖြင့် နိုင်ငံအဖြစ်ရပ်တည်နေသောအခါ (ဥပမာ - ချက်ကိုစလိုဗက်နီးယား၊ ယူဂိုစလားဗီးယား) အစိုးရလုပ်ငန်းများကို ဒေသန္တရအဆင့်သို့ လွှဲပြောင်းပေးခြင်းဖြင့် ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုလျှော့ချခြင်းသည် နိုင်ငံ၏ စည်းလုံးညီညွတ်မှုကို တည်ဆောက်နိုင်သည် (Bahl 2008)။

ပညာရပ်နယ်ပယ်တွင်မူ ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုလျှော့ချခြင်း၏ အကျိုးကျေးဇူး အများအပြားကို ဖော်ပြကြသည်။ ပြောလေ့အရှိဆုံး အကျိုးကျေးဇူးမှာ ထိရောက်မြန်ဆန်မှုဖြစ်နိုင်သည်။ အစိုးရသည် ပြည်သူနှင့် ပိုမိုနီးကပ်လာသောကြောင့် ဝန်ဆောင်မှုများသည်လည်း ပြည်နယ်တိုင်းကို တသမတ်တည်းပေးခြင်းထက် ဒေသလိုအပ်ချက်ကို ပိုမိုနီးစပ်စွာ ထင်ဟပ်နိုင်သည်။ ဘာသာစကား၊ ပထဝီအနေအထား၊ ရာသီဥတုနှင့် မြို့ပြ၊ ကျေးလက် ကွာဟမှုတို့တွင် ခြားနားမှုများရှိနေသည့် ပြည်နယ်များရှိသည့် နိုင်ငံများတွင် ဒေသလိုအပ်ချက်ကို အသိအမှတ်ပြုခြင်းသည် အထူးပင် အရေးကြီးသည်။ သို့သော်လည်း ထိရောက်မြန်ဆန်မှုရှိရန် အခြေအနေအချို့ လိုအပ်သည်။ ဒေသန္တရ ဥပဒေပြုရေးသည် ထိုဒေသရှိလူထုကို တာဝန်ခံမှုရှိရမည်။ ဒေသန္တရအုပ်ချုပ်ရေးအကြီးအကဲသည် ဒေသန္တရဥပဒေပြုရေးကို တာဝန်ခံမှုရှိရမည်ဖြစ်ပြီး ဗဟိုအစိုးရက ခန့်အပ်ခြင်းမဟုတ်ရန်လိုသည်။ ဒေသန္တရ အစိုးရများတွင် အမှီအခိုကင်းသော အခွန်

ကောက်ခံမှုအခွင့်အာဏာအချို့ ရှိရမည်။ ဒေသန္တရအစိုးရများသည် အရေးကြီးသော ဒေသန္တရအစိုးရ ဝန်ဆောင်မှုအချို့အတွက် တာဝန်ယူသင့်ပြီး အသုံးစရိတ် ပမာဏနှင့် မည်သည့်နေရာတွင် သုံးမည်ကို ကိုယ်ပိုင် ဆုံးဖြတ်ခွင့် ရှိရမည် ဖြစ်သည်။

ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုလျှော့ချခြင်းသည် တာဝန်ခံမှုပိုများရန် အခွင့်အလမ်း ဖြစ်ပေါ်စေသည်။ ဒေသအလိုက် ရွေးကောက်ခံဝန်ထမ်းများသည် ဝန်ဆောင်မှုများ ပေးရန်အတွက် တာဝန်ယူမှု ပိုမြင့်မားလာသောအခါ ဒေသရှိလူထုကလည်း ၎င်းတို့ကို ပိုမိုတာဝန်ခံမှုရှိစေသည် (Bahl 2008)။ ဒေသရှိ နိုင်ငံရေးသမားများသည် ၎င်းတို့နေရာမြရန်အတွက် ဒေသလိုအပ်ချက်ကို တုံ့ပြန်ရမည်။ ဒေသရှိ နိုင်ငံရေးသမားများအနေဖြင့် တာဝန်ယူမှုနှင့် ပတ်သက်၍ ဗဟိုအာဏာပိုင်များကို လွှဲချ အပြစ်တင်၍ မရသောအခါ တုံ့ပြန်မှုသည် မုချတိုးလာသည်။ ဤဒေသတွင်း ပြောင်းလဲမှုများ၏ အကျိုးဆက်များအနေဖြင့် ပြည်သူ့လူထုပါဝင်မှုများလည်း များစွာတိုးလာသည်။ အဘယ်ကြောင့်ဆိုသော် ဒေသရှိ လူထုအနေဖြင့် ၎င်းတို့ဒေသရှိ ဝန်ဆောင်မှုများအပေါ် ပိုမိုထိန်းချုပ်နိုင်သည်ဟု ခံစားလာခြင်းနှင့် အုပ်ချုပ်ရေးနှင့် ပတ်သက်၍လည်း ပိုမိုပိုင်လားနိုင်သည်ဟု ယုံကြည်လာသည့်အတွက် ဖြစ်သည် (Bahl 2008)။

ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုလျှော့ချခြင်းသည် အခွန်ကောက်ခံသည့် စုပေါင်း အရင်းအမြစ်ကို ကျယ်ပြန့်စေသောကြောင့် အခွန်ဘဏ္ဍာ တိုးမြှင့်လာသည်ကို တွေ့ရသည်။ ထိုသို့ပြုလုပ်ခြင်းဖြင့် အစိုးရအချင်းချင်းကြား အခွန်ဘဏ္ဍာ လွှဲပြောင်းခြင်းများ လျော့ကျစေနိုင်သည် (Bahl 2008)။ ဒေသန္တရအစိုးရများသည် ဒေသန္တရစီးပွားရေးကို ပိုမိုနားလည်နိုင်လာပြီး အခွန်ကောက်ခံရန် အရင်းအမြစ်ကိုလည်း ပိုမိုလွယ်ကူစွာ သတ်မှတ်နိုင်သည်။

ဥပမာအားဖြင့် ဒေသန္တရအဆင့် အုပ်ချုပ်ရေးမှူးများသည် ပိုင်ဆိုင်မှုအခွန်ကို ကောက်ခံရန်နှင့် စီမံခန့်ခွဲရန် အကောင်းဆုံး အနေအထားတွင် ရှိသည်။ အဘယ်ကြောင့်ဆိုသော် ၎င်းတို့တွင် တဦးချင်း ပိုင်ဆိုင်မှုနှင့် သက်ဆိုင်သော သတင်းအချက်အလက်များ ရှိသောကြောင့် ဖြစ်သည်။

ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုလျှော့ချခြင်း၏ အကျိုးကျေးဇူးများရှိလင့်ကစား စိန်ခေါ်မှုများလည်း ရှိသေးသည်။ ဖွံ့ဖြိုးဆဲ နှင့် အသွင်ကူးပြောင်းရေး ဆောင်ရွက်နေသည့် နိုင်ငံများရှိ ဗဟိုအစိုးရများသည် မက်ခရိုစီးပွားရေး မတည်ငြိမ်မှုကို ကာကွယ်နိုင်ရန် ယေဘုယျအားဖြင့် စီးပွားရေးကို ပိုမိုထိန်းချုပ်ရန် လိုလားသည်။ ဘဏ္ဍာရေးဆိုင်ရာ ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုလျှော့ချခြင်းသည် ဒေသန္တရအစိုးရများကို ဘဏ္ဍာရေးလုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာ ပိုမိုပေးနိုင်ပြီး ဗဟိုအစိုးရအောက်ယူနစ် ¹ များရှိ အခွန်ဘဏ္ဍာများ လျော့ကျခြင်း သို့မဟုတ် ဒေသန္တရအဆင့် ချေးယူခြင်းများ လာပါက မက်ခရိုစီးပွားရေး မတည်ငြိမ်မှု တိုးမြှင့်လာနိုင်သည် (Bahl 2008)။ ဒေသန္တရအဆင့်ရှိ ညံ့ဖျင်းသော စီမံအုပ်ချုပ်မှုများသည် ထိရဂ္ဂယံသော ဗဟိုစီးပွားရေးများအတွက် မတည်ငြိမ်မှုကို ပိုဖြစ်စေနိုင်သည်။ နောက်ဆုံးတွင် အခွန်ဘဏ္ဍာ ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုများသော အခြေအနေအောက်တွင် မျှတခြင်းအတွက် ဖြစ်နိုင်ခြေပိုများသည်ဟု ယုံကြည်ကြသည် (Bahl 2008; Blochlinger 2014)။ ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှု ပိုမိုလျှော့ချခြင်းဖြင့် ဒေသန္တရ လုပ်ပိုင်ခွင့်နယ်ပယ်များအကြား ဘဏ္ဍာရေးဆိုင်ရာ အခြေအနေ ခြားနားမှုများကြောင့် ဒေသန္တရအစိုးရအချို့သည် အခွန်နှုန်းထားမြင့်မားစွာ အထူးစည်းကြပ်မှုမရှိဘဲ ဝန်ဆောင်မှုများ လုံလောက်စွာ မပေးနိုင်ပါဟု ဆိုလိုသည်။ ယင်းကဲ့သို့ အခြေအနေတွင် ဒေသန္တရအစိုးရများ အသုံးစရိတ်လိုအပ်ချက်အတွက် လုံလောက်သော အရင်းအမြစ်များရှိစေရန် မျှတရေး လွှဲပြောင်းမှု ပုံစံတရပ် လိုအပ်သည်။

¹ ပြည်နယ်များ (သို့မဟုတ်) ဒေသန္တရအစိုးရများကို ပေါင်းရုံး ဆိုလိုပါသည်။

၂။ ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုလျှော့ချခြင်း အလားအလာများ

ဇယား ၁ မှ ၃ တွင် တပြည်ထောင်နိုင်ငံများရှိ ဘဏ္ဍာရေးဆိုင်ရာ ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုလျှော့ချခြင်း အလားအလာ များကို ဖော်ပြထားပါသည်။ ယင်းတွင် ဂျော်ဒန်၊ တူနီးရှားနှင့် OECD အဖွဲ့ဝင် နိုင်ငံအချို့ရှိ ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုလျှော့ချခြင်း အတိုင်းအတာ ခြားနားမှုများကို အောက်ဖော်ပြပါ အချက်များနှင့် မီးမောင်းထိုးပြထားပါသည်။

(က) အသုံးစရိတ်ဆိုင်ရာ ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုလျှော့ချခြင်း (ဗဟိုအစိုးရအောက် ယူနစ်များ အသုံးစရိတ်နှင့် အစိုးရ အရပ်ရပ် အသုံးစရိတ်တို့၏ အချိုး)

(ခ) အခွန်ဘဏ္ဍာဆိုင်ရာ ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုလျှော့ချခြင်း (ဗဟိုအစိုးရအောက် ယူနစ်များ ကိုယ်ပိုင် အခွန်ဘဏ္ဍာနှင့် အစိုးရအရပ်ရပ် အခွန်ဘဏ္ဍာတို့၏ အချိုး)

(ဂ) အခွန်အရင်းအမြစ်ဆိုင်ရာ ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုလျှော့ချခြင်း (ဗဟိုအစိုးရအောက် ယူနစ်များ အခွန်အရင်းအမြစ်နှင့် အစိုးရ အရပ်ရပ် အခွန်အရင်းအမြစ်တို့၏ အချိုး)

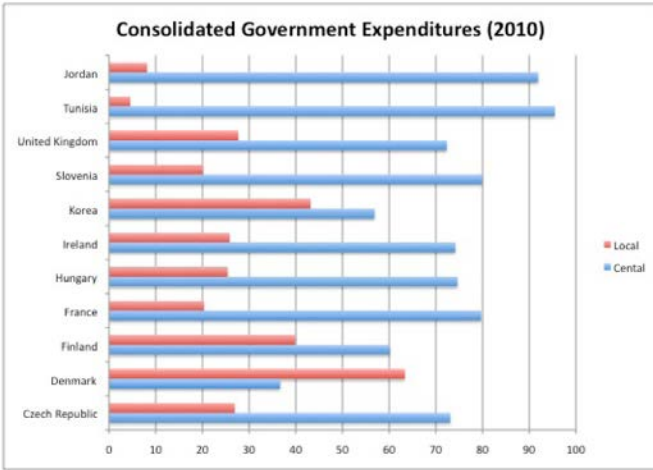
ဘဏ္ဍာရေးဆိုင်ရာ ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုလျှော့ချခြင်း၏ အရေးကြီးသော အခြားသွင်ပြင်တစ်ခုဖြစ်သည့် အခွန်ဆိုင်ရာ ကိုယ်ပိုင်စီမံပိုင်ခွင့် (ဗဟိုအစိုးရအောက် ယူနစ်များမှ ကောက်ခံသော သို့မဟုတ် နှုန်းထားသတ်မှတ်ခွင့်ရှိသော အခွန်များနှင့် အစိုးရအရပ်ရပ် အခွန်အရင်းအမြစ်တို့၏ အချိုး)ကို ဇယားဖြင့် ဖော်ပြထားပါ။

အောက်ဖော်ပြပါ လေ့လာချက်ရှိ နိုင်ငံများတွင် ပြီးခဲ့သော နှစ် နှစ်ဆယ်အတွင်းတွင် အခွန်ဘဏ္ဍာထက် အသုံးစရိတ်ကို ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုလျှော့ချလိုက်သည်မှာ သိသာထင်ရှားပါသည်။ ရလဒ်မှာ အထက်အောက်ဒေါင်လိုက်မညီမျှမှု သိသိသာသာများလာပြီး အစိုးရအရပ်ရပ်ကြား ငွေကြေး လွှဲပြောင်းခြင်း ပိုများလာခြင်းတို့ ဖြစ်သည်။ ဂျော်ဒန်နှင့် တူနီးရှားတို့၏ အသုံးစရိတ်နှင့်

အခွန်ဘဏ္ဍာဆိုင်ရာ ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုလျှော့ချခြင်းမှာ ဇယားထဲတွင် ပါသော OECD နိုင်ငံအများစုကို မမီပေ။

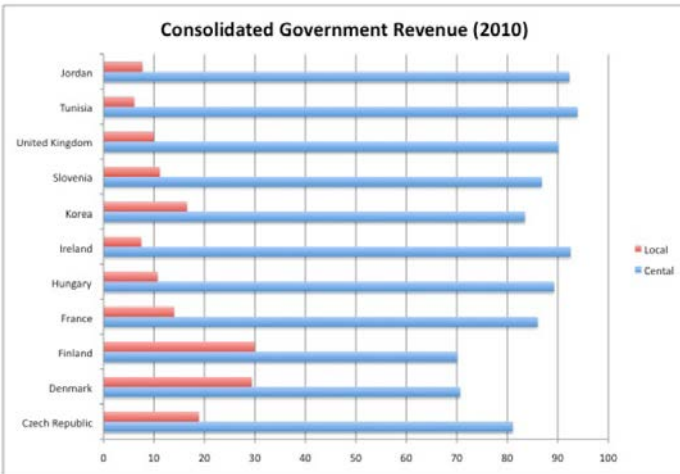
ဒေသန္တရအသုံးစရိတ်များမှာ ဗဟိုအစိုးရများ အသုံးစရိတ်အောက် များစွာ လျော့နည်းနေဆဲဖြစ်သည်။ စကင်ဒီနေးဗီးယားနိုင်ငံများအပါအဝင် ဥရောပ မြောက်ပိုင်းနိုင်ငံများ အထူးသဖြင့် ဒိန်းမတ်တွင် အသုံးစရိတ်များကို ဗဟို ချုပ်ကိုင်မှု ပိုမိုလျှော့ချလေ့ရှိသည်။ သို့သော်လည်း နိုင်ငံအများစုတွင် ဗဟိုနှင့် ဒေသန္တရအစိုးရကြား အသုံးစရိတ်အချိုးသည် ဗဟိုနှင့် ဒေသန္တရအစိုးရကြား အခွန်ဘဏ္ဍာအချိုးကဲ့သို့ မများပေ။ ဒေသန္တရအစိုးရ အခွန်ဘဏ္ဍာစုစုပေါင်း သည် တနိုင်နှင့် တနိုင်ငံ သိသိသာသာ ကွဲပြားကြသော်လည်း အစိုးရများ အောက် လျော့နည်းကြသည်ကို တသမတ်တည်း တွေ့ရသည်။ မက္ကဆီကို ကဲ့သို့ အချို့နိုင်ငံများတွင် ဒေသန္တရအဆင့်နှင့် ဗဟိုအစိုးရကြားတွင် ကြီးမား သော ကွာခြားချက်ရှိသည်။ ဒိန်းမတ်တွင် အခြားနိုင်ငံများထက် အခွန်ဘဏ္ဍာ ဆိုင်ရာ ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုလျှော့ချခြင်း ပိုများသည်။ ဒေသန္တရအစိုးရများသည် ဗဟို အစိုးရနှင့် ယှဉ်လျှင် အခွန်ဆိုင်ရာ အခွင့်အာဏာ အလွန်နည်းသည်မှာ သိသာ ထင်ရှားပါသည်။ ထို့အတူ ဒိန်းမတ်သည် ဇယားရှိ အခြားတပြည်ထောင်နိုင်ငံ များထက် ဒေသန္တရ အခွန်ဆိုင်ရာ အခွင့်အာဏာပိုရှိသည်မှာ ပေါ်လွင်နေ သည်။

ဇယား ၁ - အသုံးစရိတ် စုစုပေါင်းများ

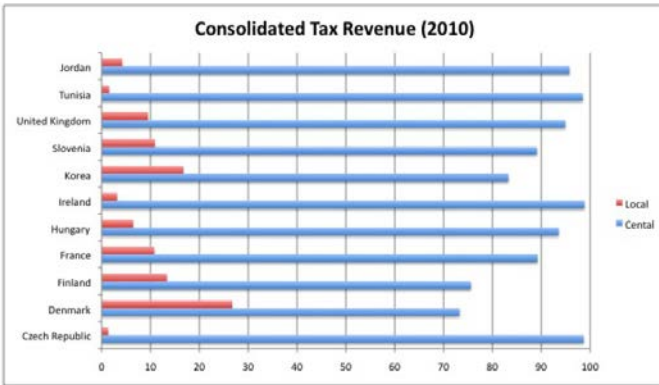
အရင်းအမြစ် - IMF (2011) နှင့် OECD (2012)

ဇယား ၂ - အစိုးရ အခွန်ဘဏ္ဍာ စုစုပေါင်းများ

အရင်းအမြစ် - IMF (2011) နှင့် OECD (2012)

ဇယား ၃ - အခွန်အရင်းအမြစ် စုစုပေါင်းများ

အရင်းအမြစ် - IMF (2011) နှင့် OECD (2012)

၃။ ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုလျှော့ချခြင်းတွင် အမျိုးသမီးများ၏ အခန်းကဏ္ဍနှင့် သက်ရောက်မှု

ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုလျှော့ချခြင်း၏ အားသာချက်တစ်ခုမှာ နိုင်ငံရေးထဲ စတင်ဝင်ရောက်သူများအတွက် နေရာသစ်များကို ပေါ်ပေါက်လာစေခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုလျှော့ချခြင်းကြောင့် အမျိုးသမီးများ နိုင်ငံရေးတွင် ပိုမို ပါဝင်နိုင်ရန် အခွင့်အလမ်းများလာခြင်းမှာ အကြောင်းရင်း အမျိုးမျိုးကြောင့် ဖြစ်သည်။ ဒေသန္တရရွေးကောက်ပွဲများမှာ ယေဘုယျအားဖြင့် မဲဆွယ်စည်းရုံးရေး ကုန်ကျစရိတ် နည်းသည်။ အဘယ်ကြောင့်ဆိုသော် ဗဟိုအဆင့်နှင့် ပြည်နယ်အဆင့် ရွေးကောက်ပွဲများနှင့် ယှဉ်ပါက ကုန်ကျစရိတ် သက်သာသောကြောင့် ဖြစ်သည် (MacIvor, 1996; Maille, 1994)။ ငွေကြေးအကုန်အကျ နည်းသည့်အတွက် အမျိုးသမီး နိုင်ငံရေးသမားများ အချိန်နှင့် ခရီးသွားလားရေး ကုန်ကျစရိတ် ပြဿနာများ ရင်ဆိုင်ရမှု ပိုနည်းသွားသည် (Brodie, 1985; Trimble, 1995)။ ဒေသန္တရအစိုးရအဆင့်တွင် ပြိုင်ဆိုင်မှုပိုနည်းသည့်အတွက် အရွေးကောက်ခံရနိုင်ခြေများသည် (Gavam-Koop & Smith, 2008)။

မြို့နယ်စုပယ်အဆင့်တွင် အမျိုးသမီးပါဝင်မှုများလာခြင်းသည် ပြည်ထောင်စု အဆင့်နှင့် ပြည်နယ်အဆင့်များတွင်လည်း ပါဝင်မှုများလာရန် သော့ချက် ဖြစ် နိုင်သည်။ အဘယ်ကြောင့်ဆိုသော် ဒေသန္တရအဆင့် နိုင်ငံရေးတွင် ပါဝင်ခြင်း သည် ဗဟိုအဆင့် အစိုးရများတွင် ပါဝင်ရန် လှေကားထစ်အဖြစ် ဆောင်ရွက် ပေးနိုင်သောကြောင့် ဖြစ်သည်ဟု သုတေသနများက ဖော်ပြနေသောကြောင့် ဖြစ်သည် (Adams & Schreiber, 2011)။ ဒေသန္တရအဆင့်တွင် ရွေးကောက် ခံရသော အမျိုးသမီးများအနေနှင့် အဖိုးမဖြတ်နိုင်သော အတွေ့အကြုံများ ရရှိ ခြင်းနှင့် ဒေသအဆင့်တွင် လူသိများ ကျော်ကြားခြင်း၊ ၎င်းတို့ကို အသိအမှတ် ပြုမိကြခြင်းတို့ကြောင့် ပြည်နယ်အဆင့်နှင့် ဗဟိုအဆင့်တို့တွင် ရွေးကောက်ခံ ရမည့် အခွင့်အလမ်းများ ပိုရရှိနိုင်သည် (Duerst-Lahti, 1998; Mariani, 2008; Palmer & Simon, 2003)။ စင်စစ် ဗဟိုအဆင့်အစိုးရများတွင် အမျိုးသမီးကိုယ်စားပြုမှု ရှိသင့်သည်ထက် လျော့နည်းရခြင်းမှာ အောက်ခြေ အဆင့်ရှိ "နိုင်ငံရေးပိုက်လိုင်း" (Political Pipeline) တွင် အမျိုးသမီးများ လုံလောက်စွာ မရှိနေသည့်အတွက် ဖြစ်သည် (Deckman, 2007)။ Duster-Lahti (1998) ၏ အဆိုမှာ ရွေးကောက်ခံ နေရာတစ်ခု၏ အတွေ့အကြုံသည် အခြားနေရာများအတွက်လည်း သင့်တော်သော အရည်အချင်း အထောက် အထားများ အဖြစ်ပေးသည်ဟူ၍ ဖြစ်သည် (1998, 15)။

ဇယား ၁ တွင် ကမ္ဘာတဝှမ်း ဒေသအလိုက် ဗဟိုအဆင့် ပါလီမန်များတွင် အမျိုးသမီး ကိုယ်စားပြုနှုန်းကို ဖော်ပြထားသည်။ ဇယား ၂ တွင် အရှေ့ အလယ်ပိုင်းနှင့် အာဖရိက မြောက်ပိုင်း (MENA) ရှိ အမျိုးသမီး ကိုယ်စားပြုနှုန်း ကို ဖော်ပြထားသည်။ ထိုဇယားများတွင် ပြထားသည့်အတိုင်း ကမ္ဘာတဝှမ်းရှိ ဒေသများတွင် အထက်လွတ်တော်နှင့် အောက်လွတ်တော်တို့ရှိ အမျိုးသမီး ကိုယ်စားပြုမှု အရေအတွက် သိသိသာသာ တိုးတက်လာသည်ကို တွေ့ရ သည်။ အမေရိက၊ ဥရောပနိုင်ငံများနှင့် စကင်ဒီနေးဗီးယားနိုင်ငံများအပါအဝင် ဥရောပနိုင်ငံ မြောက်ပိုင်းနိုင်ငံများတွင် ဥပဒေပြုကဏ္ဍတွင် အမျိုးသမီး အရေအတွက် များလာသည်ကို တွေ့ရသည်။ အရှေ့အလယ်ပိုင်းနှင့် အာဖရိက မြောက်ပိုင်းနိုင်ငံများ (MENA) တွင် ကွာခြားချက် အနည်းငယ်ရှိ သည်။ အယ်ဂျီးရီးယားနှင့် တူနီးရှားနိုင်ငံတို့တွင် အောက်လွတ်တော်အဆင့်

တွင် အမျိုးသမီး ကိုယ်စားပြု ရာခိုင်နှုန်း အများဆုံးရှိသော်လည်း အထက် လွှတ်တော်တွင် အမျိုးသမီး အနည်းငယ်သာ ရှိသည်။ ဂျော်ဒန်အထက် လွှတ်တော်တွင် ၁၂ ရာခိုင်နှုန်းထိ အများဆုံးရှိသော်လည်း အခြားအာဖရိက မြောက်ပိုင်းနိုင်ငံများ (MENA) မှာ များစွာ နောက်ကျကျန်ခဲ့သည်။ ဤပုံစံသည် ပြီးခဲ့သော သုတေသနများတွင်လည်း တသမတ်တည်း ရှိသည်ကို တွေ့ရသည်။ အရေးကြီးသော ရာထူးနေရာဖြစ်လေလေ အမျိုးသမီးများ ပါဝင်မှု ရာခိုင်နှုန်း ကျလေလေကို တွေ့ရသည်။ Putnam (1976) က ဤအယူအဆကို "အချိုး မညီမှု တိုးလာသည့် ဥပဒေ" (law of increasing disproportion) ဟု အမည် တပ်ခဲ့သည်။ Bashevkin (1993)ကလည်း ဤဖြစ်စဉ်ကို "ပိုမြင့်လေလေ ပိုနည်းလေလေ" (the higher, the fewer) ဟု ရည်ညွှန်းခဲ့သည်။ ဤ တွေ့ရချက်များသည် အရှေ့အလယ်ပိုင်းနှင့် အာဖရိက မြောက်ပိုင်းဒေသ (MENA) များတွင် ပိုမှန်လေ့ရှိသည်။

ဇယား ၁ - ဗဟို လွှတ်တော်များရှိ အမျိုးသမီးများ			
	အောက်လွှတ် တော်	အထက်လွှတ် တော်	လွှတ်တော်နှစ်ခု ပေါင်း
စကင်ဒီနေဗီးယား နိုင်ငံများအပါအဝင် ဥရောပနိုင်ငံ မြောက်ပိုင်း နိုင်ငံများ	၄၂.၁%	-	-
အမေရိက နိုင်ငံများ	၂၅.၇%	၂၆.၄%	၂၄.၈%
ဥရောပ (စကင်ဒီနေဗီးယား နိုင်ငံများ၊ ဥရောပနိုင်ငံ မြောက်ပိုင်း နိုင်ငံများ အပါအဝင် OSCE အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံများ)	၂၅.၃%	၂၂.၈%	၂၄.၈%
ဥရောပ (စကင်ဒီနေဗီးယား နိုင်ငံများ၊ ဥရောပနိုင်ငံမြောက် ပိုင်း နိုင်ငံများမပါသော OSCE အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံ များ)	၂၃.၇%	၂၂.၈%	၂၃.၅%

Sub-Saharan Africa	၂၂.၉%	၁၉.၈%	၂၂.၅%
အာရှ	၁၉.၀%	၁၄.၃%	၁၈.၅%
အာရပ်နိုင်ငံများ	၁၇.၈%	၇.၇%	၁၅.၉%
ပစိဖိတ်	၁၃.၄%	၃၈.၆%	၁၆.၂%

အရင်းအမြစ် - Inter-Parliamentary Union (2014)

ဇယား ၂ - ဗဟို လွှတ်တော်များရှိ အမျိုးသမီးများ (MENA နိုင်ငံများ)		
နိုင်ငံ	အောက်လွှတ်တော်	အထက်လွှတ်တော်
အယ်ဂျီးရီးယား	၃၁.၆%	၇.၀%
တူနီးရှား	၂၈.၁%	-
မော်ရိုကို	၁၇.၀%	၂.၂%
လစ်ဗျား	၁၆.၅%	-
ဂျော်ဒန်	၁၂.၀%	၁၂.၀%
လက်ဘနွန်	၃.၁%	-
ယီမင်	၀.၃%	၁.၈%

အရင်းအမြစ် - Inter-Parliamentary Union (2014)

အမျိုးသမီးများ ကိုယ်စားပြုပါဝင်မှုဆိုင်ရာ ကိန်းဂဏန်း အချက်အလက်များ ယင်းသို့ရှိနေသည့်တိုင် နိုင်ငံရေးတွင် အမျိုးသမီးများ ပိုမိုပါဝင်ရန် အဘယ်ကြောင့် အရေးကြီးသနည်းဆိုသည်ကို မေးသင့်သည်။ အမျိုးသမီးများက နိုင်ငံရေးနှင့် ဥပဒေပြုရေးဆိုင်ရာ အခန်းကဏ္ဍကို ပြောင်းလဲနိုင်သည်ဟု သုတေသနများက ဖော်ပြနေသည်။ အဘယ်ကြောင့်ဆိုသော် အမျိုးသားများနှင့် မတူသော အမြင်များကို ယူဆောင်လာသည့်အတွက် ဖြစ်သည် (Newman & White, 2006; Darcy, Welch & Clark, 1994)။ အာရုံစိုက်သည့် နယ်ပယ် မတူညီသည့်အတွက် ရှေ့တန်းတင်သည့် မူဝါဒ ပုံစံများကိုလည်း အပြောင်းအလဲ ဖြစ်စေသည်။ အမျိုးသားများက ဘဏ္ဍာရေးနှင့် စီးပွားရေးဆိုင်ရာ မူဝါဒများကို ဦးစားပေးချိန်တွင် အမျိုးသမီးကိုယ်စားလှယ်များက အမျိုးသမီးများ၊ ဓိသားစုများနှင့် ကလေးများနှင့် သက်ဆိုင်သော ကိစ္စများ (သန့်ရှင်းသော ရေ၊ မူလတန်းကျောင်းများ၊ နွေကလေးထိန်းကျောင်းများ)ကို ဦးစားပေးသည်ဟု သုတေသနများအရ တွေ့ရှိရသည် (Thomas, 1994; Dodson, 2006; Swers, 2002)။ အမျိုးသမီးများသည် နိုင်ငံ၏လူမှုချမ်းသာရေး (Social Welfare) မူဝါဒများကို ဖြတ်တောက်ခြင်းကိုလည်း ပိုမို ဆန့်ကျင်လေ့ရှိသည်ကို တွေ့ရသည်။ အရှင်းဆုံးဆိုရသော် အမျိုးသမီးများပါဝင်လာမှုသည် အမျိုးသားကြီးစိုးသော မဏ္ဍိုင်များထက်ပို၍ ဥပဒေပြုမဏ္ဍိုင်၏ ဦးစားပေးမှုများကို ပြောင်းလဲစေပြီး ကွဲပြားသော မူဝါဒများကို ဖြစ်ပေါ်စေပါသည်။

အမျိုးသမီးများသည် ဥပဒေပြုကဏ္ဍ အာရုံစိုက်မှုကို အပြောင်းအလဲဖြစ်စေရုံသာမက အာဏာရရှိလာသောအခါတွင် အစိုးရအလုပ်လုပ်ပုံများကိုလည်း ပြောင်းလဲစေပါသည်။ ဥပမာ - အခွင့်အာဏာရှိသော အမျိုးသမီးများသည် အစိုးရဌာနများတွင် အလုပ်လုပ်ရန် အခြားသော အမျိုးသမီးများကို ပိုမိုရွေးချယ် ခန့်ထားသည် (Saltzstein, 1985)။ အမျိုးသမီးများက အလုပ်ကို မတူညီသော ချဉ်းကပ်ပုံ နည်းလမ်းများဖြင့် ဆောင်ရွက်သည်။ မူဝါဒများ ချမှတ်ရာတွင် နိုင်ငံသားများ ပါဝင်ရန်နှင့် ဆုံးဖြတ်ချက်ချမှတ်ရာတွင် လူ့အဖွဲ့အစည်း ပိုမိုပူးပေါင်းပါဝင်ခြင်း၊ ဆက်သွယ်ချိတ်ဆက်မှုများကို အလေးထားခြင်းနှင့် ပံ့ပိုးကူညီသူများအဖြစ် ဆောင်ရွက်ခြင်းတို့တွင် ဖြစ်သည် (Fox & Schumann, 1999)။ ထို့အပြင် အမျိုးသမီးခေါင်းဆောင်များသည် အလုပ်

သမားများကို ပိုမို ချီးမြှောက်ခြင်းနှင့် စေ့စပ်ပြေငြိမ်းနိုင်ခြင်းကို ပိုမိုတန်ဖိုးထားကြသည် (Lunneborg, 1990)။

မြန်မာ့ပယ် နိုင်ငံရေးသည် ဤဆွေးနွေးမှုနှင့် ပိုသင့်တော်မှုရှိသည်။ ပညာရှင်များနှင့် အကြံပေးများသည် အမျိုးသမီးကိုယ်စားပြုမှု တိုးလာရန်အတွက် ဆယ်စုနှစ်များစွာ တောင်းဆိုခဲ့ကြသည်။ ကုလသမဂ္ဂဆိုလျှင် ဆိုဖွယ်ရာမရှိတော့ပေ။ အမျိုးသမီးများ ပါဝင်မှု တိုးလာစေရန် ကုလသမဂ္ဂ လုပ်ဆောင်မှုမှာ ၁၉၅၅ အမျိုးသမီးများ၏ နိုင်ငံရေး အခွင့်အရေးများဆိုင်ရာ ကွန်ဗန်းရှင်း၊ ၁၉၆၆ နိုင်ငံတကာ နိုင်ငံသားနှင့် နိုင်ငံရေး အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ သဘောတူစာချုပ်နှင့် ၁၉၇၉ အမျိုးသမီးများအား နည်းမျိုးစုံဖြင့် ခွဲခြားဆက်ဆံမှုများ ပပျောက်ရေး သဘောတူညီချက်ဆိုင်ရာ စာချုပ် (CEDAW) တို့ဖြင့် အခြေပြုခဲ့သည် (Mowbray, 2011)။ နိုင်ငံရေး ဆုံးဖြတ်ချက်ချမှတ်ခြင်း၏ သဘောတရားနှင့် ပုံစံတွင် သိသာသော သက်ရောက်မှု ရှိစေရန် အမျိုးသမီးကိုယ်စားပြုမှု ၃၀ ရာခိုင်နှုန်းသည် အရေးပါသည့် အင်အားစု (critical mass) ဖြစ်ကြောင်း ၁၉၉၀ ကုလသမဂ္ဂ အစီရင်ခံစာတွင် စတင် မိတ်ဆက်ခဲ့သည်။ ထိုအချိန်မှစ၍ ၃၀ ရာခိုင်နှုန်းသည် နိုင်ငံများနှင့် အစိုးရအရပ်ရပ်တိုင်းအတွက် စံတခု ဖြစ်လာသည်။

၄။ နိုင်ငံရေးနယ်ပယ်ရှိ အမျိုးသမီးများ၏ အခက်အခဲများ

ပညာရှင်များက အစိုးရအဆင့်တိုင်းတွင် အမျိုးသမီးကိုယ်စားပြုမှု ရှိသင့်သည်ထက် လျော့နည်းနေခြင်း ကိစ္စအတွက် အကြောင်းရင်း အများအပြားကို ဖော်ထုတ်ခဲ့ကြသည်။ အမျိုးသမီးများသည် အိမ်မှုကိစ္စနှင့် မိသားစု တာဝန်များကို မမျှတစွာ (ပိုမို) ခွဲဝေယူရခြင်း၊ ပျမ်းမျှအားဖြင့် အမျိုးသားများထက် ဝင်ငွေ ပိုနည်းခြင်းနှင့် ငွေရေးကြေးရေးဆိုင်ရာ လွတ်လပ်မှု ပိုနည်းသည်ဟု အချို့ သုတေသနများက ဆိုသည် (Cool, 2011)။ အမျိုးသမီးများသည် နိုင်ငံရေးကို မသင့်တော်သော အလုပ်အဖြစ် ရှုမြင်ရန် လူမှုပုံသွင်းခံနေရသည် (socialized) ဟုလည်း အချို့သုတေသနများက ဆိုသည်။ အမျိုးသားများနှင့် အမျိုးသမီးများသည် တူညီသော အရည်အချင်းများရှိသော်လည်း အမျိုးသမီးများသည် ရွေးကောက်ပွဲတွင် ဝင်ရောက်ယှဉ်ပြိုင်ရန် မိမိကိုယ်ကို အရည်အချင်းမပြည့်မီဟု ထင်နေမှုမှာ အမျိုးသားများထက် နှစ်ဆပိုသည်ဟု Lawless and Fox (2005) က တွေ့ရှိခဲ့သည်။ နိုင်ငံရေး၏ ပဋိပက္ခဆန်သော သဘာဝသည် အမျိုးသမီးများ ရွေးကောက်ခံနေရာများတွင် ပါဝင်ရန် ကြိုးပမ်းမှုကို အဟန့်အတားဖြစ်စေသည်ဟု အချို့ကဆိုသည် (Cool, 2011)။

၂၀၁၃ ခုနှစ်၊ တူးနစ်မြို့တွင် ကျင်းပခဲ့သော အလုပ်ရုံဆွေးနွေးပွဲပေါ် မူတည်၍ အရှေ့အလယ်ပိုင်းနှင့် အာဖရိက မြောက်ပိုင်းနိုင်ငံများ (MENA) ရှိ အမျိုးသမီးများ နိုင်ငံရေးတွင် ပါဝင်ရန် ရှိနေသော အခက်အခဲများကို ဖော်ထုတ်ခဲ့ကြသည်။ အထက်တွင် ဖော်ပြခဲ့သည့်အတိုင်း အမျိုးသမီးများသည် အိမ်မှုကိစ္စများနှင့် မိသားစုတာဝန်များကို အချိုးအစား မမျှမတ ခွဲဝေယူရခြင်းကြောင့် အများပြည်သူဆိုင်ရာ ကိစ္စရပ်များတွင် ပါဝင်နိုင်ရန် လိုအပ်သော အချိန်ပေး မြှုပ်နှံမှုတွင် အခက်အခဲ ဖြစ်လာနိုင်သည်။ အမျိုးသားများထက် အမျိုးသမီးများသည် ဝင်ငွေပိုနည်းပြီး ငွေရေးကြေးရေးဆိုင်ရာ လွတ်လပ်မှုနည်းသည်။ အချို့ကိစ္စများတွင် အမျိုးသမီးများ၏ လစာငွေများသည် ၎င်းတို့၏ အဖေနှင့် ခင်ပွန်းတို့ထံ တိုက်ရိုက် ရောက်သွားသည့်အတွက် အမျိုးသမီးများသည် ၎င်းတို့၏ ကိုယ်ပိုင်လစာကိုပင် မသိကြပေ။ ထိုသို့သော ကိစ္စများတွင် အထူးမဖြင့် အမျိုးသမီး၏ ခင်ပွန်း၊ ဖခင်တို့က ကမ်ပိန်းအတွက် အထောက်အပံ့မပေးပါက ရွေးကောက်ပွဲ ဝင်ရောက် ယှဉ်ပြိုင်ရန် လိုအပ်သော ရန်ပုံငွေစုရာတွင်

အခက်အခဲ ဖြစ်လာနိုင်သည်။ စင်စစ်အားဖြင့် အမျိုးသမီးများသည် အများပြည်သူဆိုင်ရာ ကိစ္စရပ်များ မလုပ်ဆောင်မီ ခင်ပွန်း၊ ဖခင်တို့၏ ခွင့်ပြုချက်ရရန် များသောအားဖြင့် လိုပြီး မိသားစုများက ထိုကဲ့သို့ အလုပ်ကို အထောက်အပံ့ မပေးကြပေ။

အသွင်ကူးပြောင်းရေး ဆောင်ရွက်နေသည့် နိုင်ငံအများအပြားတွင် နိုင်ငံရေးသည် အမျိုးသမီးများအတွက် မသင့်တော်သောအလုပ်ဟု အမျိုးသမီးများအား လူမှုပုံစံသွင်းကြသည်။ နိုင်ငံရေးနှင့် အစိုးရအလုပ်ကို အမျိုးသားများသာ တံခွန်စိုက်ကြီးစိုးသော အမျိုးသားများ၏ နယ်ပယ်အဖြစ် ရှုမြင်တတ်ကြပြီး ဤနယ်ပယ်သို့ ဝင်ရောက်ရန် အားထုတ်လာသော အမျိုးသမီးများကိုလည်း အစဉ်အလာမဟုတ်သော အလုပ်ကို လုပ်သည့်အတွက် ပုံမှန်အားဖြင့် ဝေဖန်ပြစ်တင် တတ်ကြသည်။ ဤသို့ လူမှုရေးအဆင့် ခွဲခြားချက်ကို အခြေခံကျကျ စိန်ခေါ်မှုများကြောင့် အမျိုးသမီးများသည် နိုင်ငံရေးသို့ ဝင်ရောက်ရန် ဆုံးဖြတ်မှုအတွက် စိတ်ပိုင်းဆိုင်ရာ၊ ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာ အကြမ်းဖက်မှုများနှင့် ရင်ဆိုင်ရသည်။ အကျိုးရလဒ်အနေဖြင့် အမျိုးသမီးများသည် ညနေခင်းအချိန်၌ ရွေးကောက်ပွဲ မဲဆွယ်စည်းရုံးရေး သို့မဟုတ် ကိုယ်တိုင်သွားလာရေးတို့တွင် လွတ်လွတ်လပ်လပ် မသွားနိုင်သည့်အတွက်ကြောင့် လုံခြုံဘေးကင်းမှုသည် အမျိုးသမီးများအတွက် အဓိက စိန်ခေါ်မှုကြီးတခု ဖြစ်လာသည်။ အသွင် ကူးပြောင်းရေး ဆောင်ရွက်နေသည့် နိုင်ငံများတွင် ပိုမို ကြီးမားလေ့ရှိသည့် တွေ့ရလေ့ရှိသော အခြားယေဘုယျ ပြဿနာတခုမှာ အမျိုးသမီးများသည် နိုင်ငံရေးရည်မှန်းချက်များတွင် တဦးနှင့်တဦး မထောက်ခံကြချေ။ အထောက်အပံ့ကွန်ရက်ရှိသင့်သော်လည်း မရှိပေ။ အမျိုးသမီးများတွင် များသောအားဖြင့် နိုင်ငံရေး စံနမူနာပြု ပုဂ္ဂိုလ်၊ ဆရာသမားများလည်း မရှိပေ။

၅။ နိုင်ငံရေးနယ်ပယ်ရှိ အမျိုးသမီးများ၏ အခက်အခဲများကို ကျော်လွှားခြင်း

အစိုးရအမျိုးမျိုးသည် ဤအခက်အခဲများကို နည်းလမ်းအမျိုးမျိုးဖြင့် တုံ့ပြန်ကြသည်။ တူနီးရှားနိုင်ငံ၏ ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေအသစ်တွင် ရွေးကောက်ခံ ဗဟိုအဆင့်၊ ပြည်နယ်အဆင့်နှင့် မြူနီစပယ်အဆင့် ကောင်စီများ အားလုံးတွင် အမျိုးသားများနှင့် အမျိုးသမီးများကြား တန်းတူရည်တူ ရရှိရန် လုပ်ဆောင်ရာ တွင် နိုင်ငံတော်၏ အခန်းကဏ္ဍကို အထူးအလေးပေးထားသည်။ ၂၀၁၄ တွင် အတည်ပြုခဲ့သော ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေ၏ ပုဒ်မ ၃၄ အရ နိုင်ငံတော်သည် ရွေးကောက်ပွဲ၊ မဲပေးခြင်းနှင့် ရွေးကောက်ခံခြင်းတို့တွင် အမျိုးသမီးများ အခွင့်အရေးများရရန် လုပ်ဆောင်ပေးရမည်ဖြစ်ပြီး ရွေးကောက်ခံ ကောင်စီများတွင် အမျိုးသမီးကိုယ်စားပြုမှု ပါဝင်ရန်လည်း လုပ်ဆောင်ပေးရမည် ဖြစ်သည်။ ပုဒ်မ ၄၆ အရ နိုင်ငံတော်သည် အမျိုးသမီးများ ရရှိပြီးသော အခွင့်အရေးများကို ကာကွယ်ပေးရမည် ဖြစ်ပြီး ထိုအခွင့်အရေးများကို အထောက်အပံ့ပေးနိုင်ရန် နှင့် တိုးတက်လာရန်လည်း လုပ်ဆောင်ပေးရမည် ဖြစ်သည်။ နိုင်ငံတော်သည် နယ်ပယ်အားလုံးရှိ အလုပ်အမျိုးမျိုးနှင့် စပ်လျဉ်း၍ အမျိုးသားများနှင့် အမျိုးသမီးများအကြား တူညီသော အခွင့်အလမ်း ရရှိရန် လုပ်ဆောင်ပေးရမည်။ ရွေးကောက်ခံ ကောင်စီများတွင် အမျိုးသားများနှင့် အမျိုးသမီးများ အတွက် တူညီသော ကိုယ်စားပြုမှု ရရှိရန်လည်း ဆောင်ရွက်ပေးရမည်။ အမျိုးသမီးများအား အကြမ်းဖက်မှုကိုလည်း ပပျောက်ရန် လိုအပ်သော ဆောင်ရွက်မှုများ လုပ်ဆောင်ရန် တာဝန်ခံရမည် ဖြစ်သည်။

နိုင်ငံအချို့တွင် ဒေသန္တရအစိုးရအတွက် ဂျင်ဒါခွဲတမ်း (gender quota) များ အကောင်အထည်ဖော်ကြသည်။ ဥပမာ - ပြင်သစ်တွင် မြူနီစပယ်၊ အထက် လွှတ်တော်နှင့် ဥပဒေပြုမဏ္ဍိုင် ရွေးကောက်ပွဲများတွင် ရွေးကောက်ခံ ကိုယ်စားလှယ် တဝက်မှာ အမျိုးသမီးဖြစ်ရမည် ဟူသော Parité Law ကို ၂၀၀၀ ခုနှစ်တွင် အတည်ပြုခဲ့သည် (Bird, 2003)။ ၂၀၀၁ မြူနီစပယ် ရွေးကောက်ပွဲများတွင် ကောင်စီ တွင် ရွေးကောက်ခံရသော အမျိုးသမီး ဦးရေမှာ ၂၅.၇ ရာခိုင်နှုန်းမှ ၄၇.၅ ရာခိုင်နှုန်းသို့ တိုးမြှင့်လာသည်ကို တွေ့ရှိခဲ့ ရပါသည် (Bird, 2003)။ ဖွံ့ဖြိုးဆဲနှင့် အသွင်ကူးပြောင်း ဆောင်ရွက်နေသည့် နိုင်ငံများတွင် ဂျင်ဒါ ခွဲတမ်းကို အသုံးပြုရန် ကြိုးပမ်းလာကြသည်။ ဥပမာ -

၁၉၉၂ တွင် အိန္ဒိယသည် ဒေသန္တရအစိုးရများတွင် အမျိုးသမီးနေရာ ၃၀ ရာခိုင်နှုန်းကို အာမခံချက်ပေးနိုင်ရန် ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေကို ပြန်ပြင်ခဲ့ သည့်အတွက် ၁၉၉၄ တွင် အမျိုးသမီး တသန်းကျော် မြူနီစပယ် ကောင်စီများ တွင် ပါဝင်လာသော အပြောင်းအလဲကို တွေ့ရသည် (Kumari, 2005)။

သို့သော်လည်း ခွဲတမ်း စနစ် (quota system) အသုံးပြုမှုတွင် ပြဿနာ အချို့တော့ ရှိသေးသည်။ ဥပမာ - အိန္ဒိယတွင် နေရာသီးသန့်ဖယ်ထားသော မဲဆန္ဒနယ်များ၏ တည်နေရာသည် ရွေးကောက်ပွဲတစ်ကြိမ်တိုင်း အပြောင်းအလဲ ရှိသည့်အတွက် ပါတီများမှ အမျိုးသမီးများ၏ နိုင်ငံရေး စွမ်းဆောင်ရည်အပေါ် တွင် ရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှုကို အဟန့်အတား ဖြစ်စေနိုင်သည် (United Nations Research Institute for Social Development 2005)။ ရလဒ်မှာ အမျိုးသမီး များသည် နိုင်ငံရေးတွင် ခဏတာ ပါဝင်သူများ ဖြစ်သွားခြင်း ဖြစ်သည်။ သို့တစေ မဲဆန္ဒရှင်များအနေဖြင့် နိုင်ငံရေးအခင်းအကျင်းတွင် အမျိုးသမီးများ ကို မြင်တွေ့လာရသည့်အတွက် ဤသတ်မှတ်ချက်များသည် အမျိုးသမီးပါဝင်မှု နှင့် ဆိုင်သော နိုင်ငံရေး ခံယူချက် ပြောင်းလဲခြင်း အကျိုးဆက်များ ရှိလာနိုင်ပါ သည်။

၁၉၉၇ မှစ၍ ယူဂန်ဒါတွင် အမျိုးသမီးများ ပါဝင်ယှဉ်ပြိုင်ရန် ဒေသန္တရ ကောင်စီများတွင် ၃၀ ရာခိုင်နှုန်းနေရာ သတ်မှတ်ပေးထားသည့်အတွက် ဤ နေရာများတွင် အမျိုးသမီးများသာ ဝင်ရောက်ယှဉ်ပြိုင်နိုင်သည်။ အမျိုးသမီး ကိုယ်စားပြုမှု အဆင့်သတ်မှတ် ဖန်တီးထားခြင်းဖြစ်သည် (United Nations Research Institute for Social Development 2005)။ ဤစနစ်မှာ အိန္ဒိယ နိုင်ငံ၏ စနစ်နှင့် အတော်တူသည်။ သို့သော် ဤချဉ်းကပ်မှုပုံစံတွင် ပြဿနာ အချို့တော့ ရှိသည် (see United Nations Research Institute for Social Development 2005)။ အဓိက ပြဿနာမှာ အမျိုးသမီးများအတွက် သတ်မှတ် နေရာများမှာ ထပ်တိုးနေရာများဖြစ်ပြီး ရှိနေပြီးသား နေရာအချိုးအစားတွင် ပါဝင်ခြင်းမရှိခြင်း ဖြစ်သည်။ ဤမဲဆန္ဒနယ်များကို ရှိပြီးသား မဲဆန္ဒနယ် နှစ်ခု သို့မဟုတ် သုံးခုဖြင့် အလျင်စလို ဖြစ်ကတတ်ဆန်း ပေါင်းပေးထားသည့် အတွက် အမျိုးသမီးများအတွက် အလွန်ကြီးမားသော မဲဆန္ဒနယ်များကို ဖြစ် စေသည်။ ထို့အတွက်ကြောင့် ၎င်းတို့ ကမ်ပိန်းများ၏ ကုန်ကျစရိတ်နှင့် အတိုင်း

အတာမှာ အမျိုးသားများထက်ပို၍ သိသိသာသာတိုးလာသည်။ အမျိုးသမီး ရွေးကောက်ပွဲများကို အထွေထွေ ရွေးကောက်ပွဲများအပြီး ၂ ပါတီအကြာတွင် ကျင်းပသည်။ ထို့ကြောင့် မဲဆန္ဒရှင်များအနေဖြင့် မဲပေးခြင်းကို ပင်ပန်းသည် ဟု မြင်လာပြီး နေရာတော်တော်များများတွင် ရွေးကောက်ပွဲအထမြောက်ရန် လိုအပ်သည့် မဲဆန္ဒရှင်အရေအတွက် မပြည့်မှီမှုများ ရှိလာသည်။ ထို့ကြောင့် ရွေးကောက်ပွဲများ ပြန်ကျင်းပရန် မကြာခဏ ကြိုးပမ်းရမှုများနောက်တွင် အမျိုးသမီးကောင်စီဝင်များ၏ တရားဝင်ဖြစ်မှုကို အဆုံးတွင် လျော့ကျစေ သည့် အဖြစ်များ ယခင်က ရှိခဲ့သည်။ ဤအမျိုးသမီးရွေးကောက်ပွဲများသည် အထွေထွေရွေးကောက်ပွဲများတွင် အမျိုးသားများနှင့် ယှဉ်ပြိုင်နိုင်သော အမျိုးသမီးများ၏ အရည်အချင်းကိုလည်း လျော့ကျစေသည်။ အမျိုးသမီးများ ကို အထွေထွေရွေးကောက်ပွဲများတွင် ပါဝင်ယှဉ်ပြိုင်ခြင်းမှ အဟန့်အတားဖြစ် စေရုံမျှမက “သူတို့ရဲ့ ရွေးကောက်ပွဲက နောက် လာလိမ့်မယ်” ဟု ပြောပြီး အထွေထွေရွေးကောက်ပွဲများတွင် အကြောင်းကိစ္စများကို ဝင်ရောက်ဆွေးနွေး ခြင်းမှလည်း အဟန့်အတားခံရသည်။

ဆုံးဖြတ်ချက်များချမှတ်ရာတွင် ဒေသခံလူထုရှိ အမျိုးသမီးများနှင့် အခြားသော အုပ်စုများ၏ ဩဇာတိုးတက်လာစေရန် ဒေသန္တရအဆင့် အခြားဆန်းသစ် ပြောင်းလဲမှုတစ်ခုမှာ “လူထုပါဝင်သော ဘတ်ဂျက်” (participatory budgeting) ဖြစ်ပါသည်။ ဥပမာအားဖြင့် - အိမ်ရာမဲ့လူဦးရေများကို ကူညီနိုင်ရန်အတွက် စီမံကိန်းများကဲ့သို့ မြို့တော်တဝှမ်း ကိစ္စရပ်များနှင့် လမ်း၊ ပန်းခြံ တိုးမြှင့်ရေး နေရာချထားမှုကဲ့သို့ ဒေသန္တရကိစ္စရပ်များအပေါ်တွင် နိုင်ငံသားများ ဝင် ရောက်ဆုံးဖြတ်နိုင်သော ဘတ်ဂျက်ဖြစ်သည်။ ပါဝင်ဆွေးနွေးရန် စိတ်ပါဝင်စား သော မည်သူမဆို တဦးတယောက်ချင်းစီ သို့မဟုတ် အဖွဲ့အစည်း၏ တစ်စိတ် တဒေသအဖြစ် (ဒေသဆိုင်ရာ အဖွဲ့အစည်း သို့မဟုတ် အမျိုးသမီး အုပ်စုများ) ပါဝင်နိုင်သည်။ လူထုပါဝင်သော ဘတ်ဂျက်သည် မြို့တော်စည်ပင်နှင့် နိုင်ငံ သားများကြား အဆက်အသွယ် အချိတ်အဆက်များနှင့် စကားပြောဆိုမှုများကို ပိုမိုတိုးတက်လာစေသည်။ အဆင်းရဲဆုံးနိုင်ငံသားများ၏ အသံကို ဘတ်ဂျက် ဆုံးဖြတ်ချက်များတွင် ပါဝင်ခွင့်ပြုခြင်းဖြင့် လူမှုဆိုင်ရာအားလုံးပါဝင်စေမှု (social inclusion) ကို မြှင့်တင်ပေးပြီး အခြားရပ်ရွာ အဖွဲ့အစည်းများနှင့်

အဖွဲ့အစည်းငယ်များကိုလည်း စွမ်းဆောင်ရည် မြှင့်တင်ပေးသည် (UN Habitat 2009)။ သို့တစ နိုင်ငံသားများကို မည်သို့အလုပ်လုပ်နေသည်ဟူသော ဖြစ်စဉ် အသေးစိတ်ကို ရှင်းပြရန် လိုအပ်သောကြောင့် ဘတ်ဂျက်ဆုံးဖြတ်ချက်များကို အကောင်အထည်ဖော်ရန် အချိန်ပိုယူ ရနိုင်သည်။ ထို့အပြင် ရပ်ရွာအတွင်းမှ ပါဝင်သောလူဦးရေမှာ ယေဘုယျအားဖြင့် အလွန်နည်းလေ့ရှိပြီး လူထုတွင်းရှိ အဆင်းရဲဆုံးနှင့် လူငယ်အုပ်စုများကိုလည်း အမြဲကိုယ်စားမပြုနိုင်ပေ။

ဖွံ့ဖြိုးဆဲနိုင်ငံများနှင့် အသွင်ကူးပြောင်းရေးဆောင်ရွက်နေသည့် နိုင်ငံများရှိ ဆင်းရဲပြီး ဝန်ဆောင်မှုနည်းသော နေရာများတွင် နေထိုင်သော ဖယ်ကျဉ်ခံ ထားရသော ပြည်သူများ ဆုံးဖြတ်ချက် ချမှတ်ခြင်းတွင် ပါဝင်လာစေရန် လူထုပါဝင်သော ဘတ်ဂျက်ကို ဆယ်စုနှစ် နှစ်စုကျော် လက်ခံကျင့်သုံးလာခဲ့ပြီး ဖြစ်သည် (Wampler 2010)။ လူထုပါဝင်သော ဘတ်ဂျက်ကို စတင်အသုံးပြု သော ပထမဦးဆုံး မြို့တော်မှာ ဘရာဇီးနိုင်ငံရှိ Porto Alegre ဖြစ်ပြီး ၁၉၈၉ တွင် စတင်ခဲ့သည်။ လက်တင်အမေရိကားနှင့် ဘရာဇီးနိုင်ငံရှိ မြို့နီစပယ် ၁၈၀ တွင် လူထုပါဝင်သော ဘတ်ဂျက်ကို လက်ရှိ အသုံးပြုလျက်ရှိသည်။ ဤ ဘတ်ဂျက်ဖြစ်စဉ်သည် ဘရာဇီးမြို့နီစပယ် စုစုပေါင်းဘတ်ဂျက်၏ ၅ ရာခိုင်နှုန်း မှ ၁၅ ရာခိုင်နှုန်းအထိရှိသော ငွေလုံးငွေရင်း အသုံးစရိတ်အားလုံးကို ခြုံငုံမိ သည်။ Porto Alegre ရှိ ဘတ်ဂျက်ဖြစ်စဉ်တွင် ပါဝင်ဆွေးနွေးသော လူဦးရေမှာ ယခုအချိန်တွင် တနှစ်လျှင် လူပေါင်း ၁၄,၀၀၀ ကျော်ရှိသည်။ ၁၉၈၉ မှ ၁၉၉၆ အထိ ရေပေးရေးနှင့် စည်ပင်ရေးမြောင်းစနစ်ဆိုင်ရာ ဝန်ဆောင်မှုရသော အိမ်ခြေအရေအတွက်မှာ သိသိသာသာ တိုးလာသည်။ ဖြစ်စဉ်တော်တော် များတွင် လူထုပါဝင်သောဘတ်ဂျက်သည် အတော်အသင့် အောင်မြင်သည်။ သို့သော် Wampler (2010) သတိပေးသည့်အတိုင်း အစိုးရဝန်ထမ်းများမှ အင်စတီကျူးရှင်းအသစ်များကို လွှမ်းမိုးထားပြီး နိုင်ငံသားများနှင့် ရပ်ရွာ အဖွဲ့အစည်းများ တိုက်ရိုက် ပူးပေါင်းပါဝင်မှုသည် ယင်းအင်စတီကျူးရှင်းများ၏ မူလရည်ရွယ်ချက်မှ သွေဖယ်သွားနိုင်သည်။

လူထုပါဝင်သော ဘတ်ဂျက်၏ အခြားပုံစံတခုမှာ ဂျန်ဒါဘတ်ဂျက် (gender budgeting) ဖြစ်သည်။ ဒေသန္တရအသုံးစရိတ်များ ပိုမိုစိစစ်ခြင်းသည် ဗဟို ချုပ်ကိုင်မှုပိုမိုလျှော့ချခြင်း၏ တွေ့ရလေ့ရှိသည့် အကျိုးဆက်တခု ဖြစ်သည်။

ဂျန်ဒါဘတ်ဂျက်သည် အမျိုးသမီးများအတွက် အသုံးပြုထားသော စီမံကိန်းများ ဆက်လက်ရှိနေမှုကို သေချာစေရန် ဂျန်ဒါရှုထောင့်မှနေ၍ ဒေသန္တရ ဘတ်ဂျက် များကို စစ်ဆေးခြင်း ဖြစ်စေသည် (United Nations Research Institute for Social Development 2005, 199)။ ဤဖြစ်စဉ်သည် အမျိုးသမီးများနှင့် သက်ဆိုင်သော စီမံကိန်းများအပေါ် ဒေသန္တရအစိုးရ အသုံးစရိတ်များ၏ သက်ရောက်မှုကို စိတ်ဝင်စားမှု မြင့်တက်လာစေရန် ရည်ရွယ်သည်။ တောင် အာဖရိကနှင့် ယူဂန်ဒါနိုင်ငံတွင် ဤလက်တွေ့ကျင့်သုံးမှုကို လုပ်ဆောင်လျက် ရှိသည်။ သို့သော်လည်း ဤချဉ်းကပ်မှုနှင့် ပတ်သက်၍ ပြဿနာအချို့လည်း ရှိနေသည်။ အမျိုးသမီးများသည် ဒေသန္တရ အခွန်ဘဏ္ဍာတွင် ပါဝင်ဖြည့်တင်းမှု အနည်းငယ်သာရှိသည့်အတွက် အသုံးစရိတ်တွင်လည်း အနည်းငယ်သာရရန် ထိုက်တန်သည်ဟူသော သဘောထားအမြင်များဖြစ်သည် (United Nations Research Institute for Social Development 2005, 199)။

ကနေဒါနိုင်ငံတွင် Federation of Canadian Municipalities (FCM) က မြူနီစပယ်များသည် အမျိုးသမီးများအား သင်ကြားပြသပေးရန်အတွက် လိုအပ် သည်ဟု ဆိုပြီး မြူနီစပယ် ကမ်ပိန်း သင်တန်းကျောင်းများ ဖန်တီးသင့်သည်ဟု လည်း အကြံပြုသည် (FCM 2012)။ ကမ်ပိန်းသင်တန်းကျောင်းများသည် အစိုးရတွင် တာဝန်ယူဆောင်ရွက်နိုင်ရန် ရှုပ်ထွေးသော အသေးစိတ်များနှင့် ကိုယ်စားလှယ်လောင်းများ ဝင်ပြိုင်ရသည့် စည်းမျဉ်းစည်းကမ်းများ အကြမ်း ဖျင်းသင်ကြားပေးပြီး ရွေးကောက်ပွဲများ စီမံနိုင်ရန်နှင့် အနိုင်ရနိုင်ရန် လိုအပ် သော နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာ ကျွမ်းကျင်မှုများ၊ မဟာဗျူဟာများနှင့် ပရိယာယ်များ ကိုလည်း သင်ကြားပေးနိုင်သည်။ မြူနီစပယ်များအနေဖြင့် အမျိုးသမီး ရွေးကောက်ခံ ကိုယ်စားလှယ်လောင်းများအတွက် မြူနီစပယ်ဆိုင်ရာ စီမံ ခန့်ခွဲမှု၊ အုပ်ချုပ်မှုများနှင့် ပတ်သက်သော သတင်းအချက်အလက်များ ပေးနိုင် ရန် စီနီယာဝန်ထမ်းများမှ ကူညီရန်ကိုလည်း FCM က တိုက်တွန်းထားသည် (FCM 2012)။

ရပ်ရွာအတွင်း ပါဝင်ဆောင်ရွက်ခြင်းအားဖြင့် အကျိုးဖြစ်ထွန်းနိုင်သည့် အမျိုးသမီးများကို စိတ်ဝင်တစား ချဉ်းကပ်ခြင်းအားဖြင့် ဖြစ်စေ၊ ဌာနဆိုင်ရာ များတွင် အမျိုးသမီး အရေအတွက် တိုးလာစေရန် ဦးတည်သော ပထမ

ခြေလှမ်းအနေနှင့် မြန်စပယ်ကော်မရှင်များ၊ ဘုတ်အဖွဲ့များနှင့် ကော်မတီများ တွင် အမျိုးသမီးများ နေရာရရန် ထောက်ခံပေးခြင်းအားဖြင့် ဖြစ်စေ၊ မြန်စပယ်များအနေဖြင့် အမျိုးသမီး ကိုယ်စားလှယ်လောင်းများကို ရှာဖွေရန် လိုအပ်သည်ဟုလည်း FCMက အခိုင်အမာဆိုသည် (FCM 2012)။ မြန်စပယ် အစိုးရအား အမျိုးသမီးများ ပိုမို လက်လှမ်းမှီစေရန်အတွက် အခြား အကြံပြုချက်တစ်ခုမှာ မြန်စပယ်အစိုးရနှင့် ပတ်သက်သည့် သတင်းအချက်အလက်များ အမျိုးသမီးများ အလွယ်တကူ ရရှိစေရန်ဖြစ်သည်။ ဤသို့အားဖြင့် အမျိုးသမီးများ မြန်စပယ်လုပ်ငန်းစဉ်တွင် မလွဲမသွေ ပိုမိုစိတ်ဝင်စားလာပြီး ရွေးကောက်ပွဲတွင် ဝင်ရောက်ယှဉ်ပြိုင်လာနိုင်သည် (FCM 2012)။ မြန်စပယ် အစိုးရ၏ အခန်းကဏ္ဍသည် လူတော်တော်များများအတွက် ရှင်းလင်းမှုမရှိသည့်အပြင် မြန်စပယ် အစိုးရတွင် မည်သို့ ပါဝင်ရမည်ဆိုသည်မှာလည်း ရှင်းလင်းမှု မရှိနေပါ။

အခြားအကြံပြုချက်များမှာ ဒေသန္တရဆိုင်ရာ ဆုံးဖြတ်ချက်များတွင် အမျိုးသမီးများ ပိုမို ပါဝင်ရန် အလို့ငှာ ကော်မတီများ၊ ဘုတ်အဖွဲ့များနှင့် ကော်မရှင်များ တွင် ဂျန်ဒါညီမျှစွာ ပါဝင်ရန် စည်းမျဉ်း ဥပဒေသတ်မှတ်ခြင်း၊ ကောင်စီတွင်း မတူကွဲပြားမှုများကို အထောက်အပံ့ဖြစ်စေရန် နေရာအခွင့်အလမ်းများ ပိုဖန်တီးပေးနိုင်ရန်အတွက် ကောင်စီသက်တမ်းများကို လျှော့ချခြင်း၊ သက်တမ်းကန့်သတ်ခြင်း၊ အတွေ့အကြုံရှိသော ကောင်စီဝင်များနှင့် ကောင်စီဝင်အသစ်တို့ကို ရောနှောပါဝင်မှုကို သေချာစေရန် သက်တမ်းများကို ဗျူဟာကျကျ သတ်မှတ်ခြင်းနှင့် ဒေသန္တရအစိုးရတွင် လေးစားတတ်သော ဓလေ့စရိုက်ကို ဖန်တီးခြင်းတို့ ဖြစ်ပါသည် (FCM 2012)။ ကောင်စီဝင်အသစ်များကို နှိမ့်ချဆက်ဆံသော အမူအကျင့်များကို တားမြစ်ရန်နှင့် ပဋိပက္ခများကို ဖြေရှင်းရန် လေ့ကျင့်ထားသော ဝန်ထမ်းများ ပါဝင်သည့် စေ့စပ်ရေး ကော်မတီတစ်ခု ဖန်တီးရန်စသော ကျင့်ဝတ်စည်းကမ်းများကို ဖြစ်ပေါ် အသက်ဝင်စေခြင်းအားဖြင့် ကောင်စီများသည် ၎င်းတို့၏ ဓလေ့စရိုက်ကို ပြောင်းလဲနိုင်သည် (FCM 2012)။

၆။ နိဂုံးသုံးသပ်ချက်

ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှု လျှော့ချခြင်းသည် အစိုးရအား လူထုနှင့် ပိုမိုနီးကပ်စေပြီး နိုင်ငံသားများကိုလည်း ၎င်းတို့အပေါ် သက်ရောက်မှုရှိသော ဆုံးဖြတ်ချက်များနှင့် စပ်လျဉ်းပြီး ပိုမိုသိမြင်လာစေရန်လည်း ခွင့်ပြုသည်။ အမျိုးသမီးများ အတွက်လည်း ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုလျှော့ချခြင်းသည် ၎င်းတို့ စိတ်ဝင်စားသော ဒေသန္တရ ဝန်ဆောင်မှုများကို မည်သို့ ကောင်းမွန်စွာ ပေးထားသည်နှင့် ထို ဝန်ဆောင်မှုများပေးရန် ဆုံးဖြတ်ချက်များကို မည်သို့ ပြုလုပ်သည်တို့ကို စေ့စေ့ စပ်စပ်လေ့လာနိုင်ရန် အခွင့်အလမ်းများ ပေးထားသည်။ ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှု လျှော့ချခြင်းသည် အမျိုးသမီးများ နိုင်ငံရေးတွင် ပါဝင်လာနိုင်ရန် အခွင့်အလမ်းများ ပိုမို ထောက်ပံ့ပေးသည်။ ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှု လျှော့ချခြင်းကို အမျိုးသမီးများ အတွက် လက်တွေ့တွင် မည်သို့ဆောင်ရွက်သည်ဆိုသည်မှာ အမျိုးသမီးများ နိုင်ငံရေးဖြစ်စဉ်များတွင် ပါဝင်နိုင်ခြင်းနှင့် နိုင်ငံရေး ခေါင်းဆောင်များအပေါ် ဖိအားပေးနိုင်ခြင်း ကဲ့သို့သော စွမ်းဆောင်ရည်များအပေါ်တွင်လည်း မူတည်ပါသည်။ ဒေသန္တရအစိုးရအဆင့်တွင် အမျိုးသမီးပါဝင်မှုကို ရေရှည်ထိန်းထားနိုင်ရန် ယဉ်ကျေးမှုဆိုင်ရာ၊ လူ့အဖွဲ့အစည်းဆိုင်ရာနှင့် အင်စတီကျူးရှင်းဆိုင်ရာ အခက်အခဲများလည်း ရှိနေဆဲ ဖြစ်ပါသည်။

အားသာချက်၊ အားနည်းချက်များရှိသော ဂျန်ဒါခွဲတမ်းအပြင် အမျိုးသမီးများ နိုင်ငံရေးဖြစ်စဉ်တွင် ပါဝင်နိုင်ရန် အခြားအကြံပြုချက်များမှာ မြူနီစပယ်အစိုးရ မည်သို့ လုပ်ကိုင်နေသည်နှင့် နိုင်ငံရေးသို့ မည်သို့ ဝင်ရောက်နိုင်သည်ဟူသော သတင်းအချက်အလက်များ ထောက်ပံ့ပေးခြင်းတို့ ဖြစ်သည်။ နိုင်ငံများအနေဖြင့် အစိုးရတွင် အမျိုးသမီးများ ပါဝင်နိုင်သည့် အခန်းကဏ္ဍများကို သိရှိစေရန် လုပ်ဆောင်မှုများ တိုးမြှင့်ပေးရန်လိုအပ်ပြီး ဤအခန်းကဏ္ဍများကို အမျိုးသားများနှင့် အမျိုးသမီးများ သိရှိနားလည်အောင် လုပ်ဆောင်ပေးရန် လိုအပ်သည်။ ခြုံငုံ၍ဆိုရသော် အမျိုးသမီးများ၏ အခွင့်အရေးများ၊ အမျိုးသမီးများ ပါဝင်နိုင်သော အခန်းကဏ္ဍများနှင့် ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုလျှော့ချသောစနစ်ရှိ အမျိုးသမီးများ၏ အရေးကြီးသော အခန်းကဏ္ဍများနှင့်ဆိုင်သော နိုင်ငံသား အသိပညာပေးမှုများကို ပိုမို ဦးစားပေးလုပ်ဆောင်ရန် လိုအပ်မည် ဖြစ်ပေသည်။

